

Fantastik Senfoni Op. 14

*Réveries, Passions: Largo-Allegro agitato e appassionato assai *Un Bal/Valse: Allegro non troppo *Scène aux champs: Adagio *Marche au supplice: Allegretto non troppo *Songe d'une nuit du sabbat: Larghetto-Allegro-Ronde du sabbat

Fransız besteci Hector Berlioz'un ilk büyük eseri olan Fantastik Senfoni, "Sanatçının Yaşamından Bir Bölüm" başlığını taşır. 1830'da tamamlanan ve Rus Çarı I. Nikola'ya ithaf edilen eser, bestecinin 1827 yılında Paris'te temsiller veren bir İngiliz Shakespeare Tiyatrosu'nun oyuncusu İrlandalı Harriet Smithson'a karşı duyduğu aşkın esinidir. Bu aşk daha sonra evlilikle sonuçlanmışsa da, mutluluk getirmemiştir.

Eser yazıldıktan birkaç yıl sonra Berlioz, yaşamının idfix'i olan Harriet Smithson ile evlendi. Berlioz, bir soprano olan Harriet'i Ophelia rolünde sahnede ilk kez görüp çılgınca aşık olduğunda adı aklında "Henrietta" olarak kalmıştı. Berlioz, Harriet'in uzun süre peşinde koştu. Üç yıl sonra Harriet sonunda bu kızıl saçlı deli-dahiye daha fazla karşı koyamaz oldu ve evlendiler. Ancak evlilikleri tam bir düş kırıklığı oldu. Berlioz, gelmiş geçmiş en güzel senfonilerden birini yazdığı, yaşamını adadığı, yıllarca peşinden koştuğu bu kadına evde sürekli Henrietta diyor, Harriet ise onu her seferinde sinirle düzeltiyordu. Yedi yıl boyunca süren bu garip evlilik, Berlioz'un Harriet'e değil de, kendi idfixi Henrietta'ya aşık olmasını kabullenmesiyle son buldu.

İlk kez 5 Aralık 1830'da Paris'te yorumlanan eserin, yol gösteren ilk önemli program müziği ve beş bölümlü ilk senfoni olarak müzik tarihinde seçkin bir yeri vardır. Berlioz, 16 Nisan 1830'da yazdığı bir mektupta bu programı şöyle açıklamıştı: "İdealindeki kadına ilk kez

rastlayan, hayal gücü çok zengin bir sanatçıyı tasvir ediyorum. Kadının hayali sürekli olarak onun gözleri önünde ve aynı zamanda duyulan motifin sevgilinin gururlu ve şirin havasını tanımlıyor. Bu sabit fikir sanatçıyı sürekli izliyor ve bu nedenle ilk bölümün Allegro'sunun ana teması diğer bölümlerde tekrar beliriyor."

Senfoninin bir çığır açmasına neden olarak, her bölümünde öngörülen programın kesin olarak uygulanması ve yine her bölümde sabit fikri (idefix) müzikal şekilde simgeleyen leitmotiv (kılavuz motif)'in bu bölümlerin içeriğini birbiriyle birleştirmesi gösterilir. Bir bakıma Wagner'i de leitmotiv tekniğiyle etkileyen, hem XIX.yüzyıl, hem de empresyonist bestecilere yeni ve cesur bir orkestra anlatımı, yeni bir estetik, renk ve duygu nüansları bakımından örnek olan Fantastik Senfoni'nin ilk yorumunu, daha sonra eserin piyano düzenlemesini gerçekleştiren Franz Liszt ayakta alkışlamış, hayranlığını yüksek sesle belirtmiştir.

4/4'Lük ölçüdeki 1. bölüm (Largo-Allegro agitato e appassionato assai) *Hayallar, Tutkular* başlığını taşır. Genç müzikçi, hayalindeki kadına rastlamıştır. Hayalinde daima onun sevgili yüzü belirir. Sevgiliyi canlandıran sabit fikir, onu bir leitmotiv şeklinde izler. Ağır (Largo) giriş, aşkın sevgilisine duyduğu özlemi dile getirir. Daha sonra kemanlarda sevgiliyi tanımlayan leitmotiv duyulur. Berlioz bu melodiyi, gençliğinde bestelediği Estella adlı

şarkısından almıştır. Allegro'da ise flüt ile keman, ışıklı ve berrak bir temayla sevgilinin yüzünü canlandırır. Tutkulu ve ateşli bir tavırla tema gelişir ve tüm orkestra tarafından parlak biçimde sunulur. Tutkulu yan temalarla acılar, korkular, kıskançlıklar anlatılır.

3/8'lik ölçüde vals temposundaki 2. bölüm (Allegro non troppo) *Balo/Vals* başlığını taşır. Canlı bir girişten sonra zarif bir vals belirir. Bu havayı önce flüt ve obuada, sonra da hafif (pianissimo) şekilde klarinette duyulan leitmotiv değiştirir. Müzikçi baloya gider, neşelendiği anda sevgilisini hatırlatan motif belirmiş, huzuru kaçmıştır. Bölümde çok zarif bir orkestrasyon öngörölmüş, yaylı çalgıların yanında yalnızca iki arp, iki flüt, iki klarinet, bir obua ve dört korno kullanılmıştır.

6/8'lik ölçüdeki pastoral havayıl belirleyen Fa Majör tondaki, ağır (Adagio) tempodaki 3. bölüm, *Kır Sahnesi* başlığını taşır. Müzikçi kırda, sevgilisini düşünür. Başlangıçtaki İngiliz kornosu ve obua, yaylıların zarif eşliğinde, oradaki iki çobanın sevimli diyalogunu canlandırır. Sakin akan bir melodi, keman ve flütlere geçer. Ancak, baslarda duyulan sinirli bir figür, bu pastoral havayı bozar. Flüt ve obuada duyulan sabit fikir, tutkulu bir şiddetle orkestraya ulaşır. Acaba sevgilisi ona sadık mıdır? Sonra klarinetin sakinleştirici sesi yansır, pastoral hava kemanlarda yeniden belirir. Bu havaya tahta üfleme çalgıların duyurduğu sabit fikir de dostça katılır. Çobanlardan biri sakin ezgiyi üfler. İngiliz kornosunun sunduğu ezgiyi bu kez dost obua değil, sert vuruşlu davul gürültüleri yanıtlar: Güneş batmış, uzaktan duyulan gök gürültülerinden sonra yalnızlık ve sessizlik hâkim olmuştur.

4/4'lük ölçüdeki 4. bölüm (Allegretto non troppo) *Darağacına Yürüyüş* başlığını taşır: Genç müzikçi aşkının yanıtız kaldığına karar vermiş, zehir içerek ölmüş gibi derin bir uykuya dalmıştır. Rüyasında sevgilisini öldürmüş, kendi de ölüme mahkûm edilmiş, asılmaya götürülmektedir. Tuhaf ve vahşi bir marş eşliğinde idam

sehpasına boğuk sesli, ölçülü adımlarla yürümektedir. Birden, ölüm şakasına ara verir gibi, sevgilinin sabit fikir teması duyulur. Sol minör tonda yükselen gamlarla yansıtılan, davulların bir girdabı andıran vuruşlarıyla ve fanfarlarla pekiştirilen bu sahneyi Berlioz, olağanüstü bir şekilde gerçekleştirmiştir. Baslarda duyulan etkili idam hükmü teması, marş ritminin güçlenmesiyle sinirli bir kitlenin bağıışı, yürüyüşe eşliği adeta gözle görülür gibidir. Kalabalığın uğultusunun sabit fikri belirleyen tiz klarinet sesiyle kesilişi, sonra da orkestranın güçlü (fortissimo) darbesiyle düşen giyotinin ölümü getirisi ustaca yansıtılır.

6/8'lik ölçüdeki 5. bölüm (Larghetto-Allegro-Ronde du sabbat) *Bir Sabah Gecesi Rüyası* başlığını taşır. Garip tınılar, inlemeler, insanın içine işleyen kakhahalar, uzaktan duyulan çığlıklar müzikçi çevrelemiş, cadılar ve korkunç şekiller çevresini sarmıştır. Önce flütlerde, sonra da sürdünli kornolarda duyurulan horoz ötüşü, klarinetin bozulmuş ve bayağı şekilde duyurduğu sabit fikre ulaşır; buna davullar da eşlik eder. Sabit fikir, bozulmuş haliyle iğrenç bir dansa dönüşür. Hayattayken sevgilisi olan kadın, cadıların gecesine gelmiş, diğerleri tarafından neşeyle (!) selamlanmıştır. Sahne, dördüncü bölümün idam hükmünü ilan eden ciddi bas sesleriyle kesilir. Boğuk ölüm çanlarını, Gregoryen şarkılarının ölüm duası Dies Irae (Hüküm Günü) izler. Tuba ve fagot, bu acı, törensel, koral ezgiyi üfler. Trombon ve kornolar da temayı kısaltılmış olarak çalar. Tema daha da kısalmış ve tüyler ürpertici şekilde kemanlar tarafından tekrarlanır. Bu dehşetli sahneye çanlar durmaksızın eşlik etmektedir. Birden çılgın bir rondo, cadı dansı (Ronde du Sabbat) başlar. Füg formunda gelişen ezgi kesilir, tehdit edici şekilde yeniden Dies Irae duyulur. Füg teması, bozulmuş, kromatik şekliyle Dies Irae'ye katılır. Çılgın bir yükselişle orkestranın bütün olanakları değerlendirilerek fortissimo finalle eser sona erer.

Süre 50'

- Aktüze İ. Müziği Okumak. Cilt 1. Pan Yayıncılık. Nisan 2003.
- Berlioz: Symphonie Fantastique, Leonard Bernstein, Orchestre National de France <https://www.youtube.com/watch?v=rQXtC6B3CKQ>
- Hector Berlioz: Symphonie fantastique / Otto Klemperer <https://www.youtube.com/watch?v=eERVDImYo3A>
- Berlioz Symphonie Fantastique Charles Munch 1967 https://www.youtube.com/watch?v=gfi9da_bwXY

Kazım ÇAPACI